

IODAN DATCU

O carte despre Gheorghe Dăncuș

Activitatea scriitoricească a lui Gheorghe Dăncuș nu este de aflat în volume, singurele pe care le-a publicat fiind volumul *Literatura populară. Crestături și crâmpoie* (Cluj, 1945, 30 p) și două antologii: *Grai și suflet românesc – Versuri din Transilvania Nordică*, pe care o însoțește cu un „prolog lămuritor“ (Cluj, 1941, 208 p.) și *Din viața satului transilvănean*, culegere de povestiri din mai mulți autori, cu o precuvântare (Cluj, 1942, 240 p.). Pentru ca să-i examineze publicistica în cartea *Gheorghe Dăncuș* (Editura Enesis, Baia Mare, 2015, 240 p.), Pamfil Bilțiu s-a adresat direct publicațiilor la care a colaborat cărturarul maramureșean: *Gazeta maramureșeană*, *Graiul Maramureșului*, pe care Gh. Dăncuș l-a înființat la 1 martie 1932, *Crainicul Maramureșului*, *Ațiunea maramureșeană*, *Tribuna Ardealului și Calendarul Tribuna Ardealului*. O publicistică bogată (cartea lui Pamfil Bilțiu consemnează 274 de titluri), în care un loc aparte îl constituie articolele despre starea românilor transilvăneni după odiosul dictat de la Viena. Publicistul scrie despre teoriile hortiste referitoare la spațiul și locul de formare al poporului român, soarta cărții și a bibliotecilor în urma cotropirii hortiste, demască demagogia regimului hortist în problema minorităților, politizarea vieții culturale după nefastul dictat, combate nerespectarea egalității cetățenilor români cu cei maghiari, cere libera întrebuintare a limbii materne.

Curajosul și demnul publicist a fost sancționat, în 1941, de Tribunalul regal din Cluj pentru că a publicat, la 9 martie 1941, în *Tribuna Ardealului*, articolul *Dacismul în literatură*, în care a reprodus integral poezia lui George Coșbuc, *Decebal către popor*, ceea ce i-a atras, din partea amintitului tribunal maghiar, acuza de „săvârșirea delictului de lezare a respectului datorat statului maghiar și națiunii maghiare“. Inculpatul, „cetățean maghiar“ (!) a fost acuzat de faptul că „a susținut și a răspândit în articolul său fapta neadevărată că unguirii ar fi o națiune de călăi care caută să pună jugul pe grumazul românilor“; articolul său, se adăuga, cuprinde „expresii dehonestante la adresa națiunii maghiare“. A fost condamnat la doi ani și șase luni detențiune ca pedeapsă principală, apoi ca pedeapsă secundară la trei ani de pierdere a serviciului și suspendarea exercitării drepturilor sale politice pe același interval de timp.“ A efectuat însă doar șapte luni în închisorile din Cluj și Budapesta.

De reținut sunt, de asemenea, paginile scrise de el despre o serie de scriitori și despre personalități ale istoriei românilor: Ion Agârbiceanu, George Barițiu, Nicolae Bălcescu, Aurel P. Bănuț, Simion Bărnuțiu, Mihai Beniuc, Ion Bianu, Ion Chinezu, George Coșbuc, Mihai Eminescu, Avram Iancu, Vasile Filipciuc, Emil Giurgiuca, Octavian Goga, Mihail Kogălniceanu, Al. Mateevici, Andrei Mureșanu, Ion Mușlea, Tache Papahagi, Iosif Vulcan.

Cel care în timpul studiilor universitare la Facultatea de Litere și Filozofie din București, a avut profesori ca Ovid Densusianu, I.-A. Candrea, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, C. Rădulescu-Motru, Nicolae Cartojan, Constantin Moisil și Tache Papahagi, a dobândit interes deosebit pentru cercetarea tradițiilor satului românesc, cu deosebire ale satului maramureșean, mărturie fiind teza de licență susținută cu Tache Papahagi, *Folclorul și graiul satului Ieud*, localitatea unde s-a născut la 7 martie 1906. Încă student fiind, a avut cinstea să fie invitat să participe la campania monografică organizată de școala de cercetare sociologică a lui Dimitrie Gusti la Drăguș (iulie-august 1929).

Director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei (1950–1956, 1959–1967), Gheorghe Dăncuș s-a distins prin perfecționarea și organizarea muzeului, centralizarea colecțiilor existente la Cluj, completarea patrimoniului muzeal, asigurarea de condiții optime pentru păstrarea acestui patrimoniu,

realizarea colecției de bază, revitalizarea colecției în aer liber, și prin tipărirea câtorva volume ale *Anuarului Muzeului Etnografic al Transilvaniei*. Câteva necrologuri au deplâns moartea prematură a lui Dăncuș. Kós Károly, și el muzeograf la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, a scris între altele: „Ca director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei, a putut să se bucure de dezvoltarea lui rapidă și de îndeplinirea perfectă a funcției ce îi revine acestei instituții în adunarea, păstrarea, studierea și valorificarea mărturiilor valoroase ale vieții și talentului creator al poporului, în mărirea prestaței pe plan național și internațional a acestui muzeu. Dar a mai avut parte de încă ceva ce tot aparține carierei adevărate a unui conducător de instituție: respectul veritabil și atragerea sinceră de partea sa a tuturor colaboratorilor săi, cuvenită unui caracter curat și de om de omenie.“ De asemenea, Boris Zderciuc, etnograful care a scris despre *Aspecte de arhitectură din comuna Ieud...*, despre *Covorul maramureșean*, a scris la moartea lui Dăncuș: „Pasiunea și hărnicia, perseverența în studierea și promovarea valorilor de cultură românească, probitatea științifică și exigența față de către sine însuși, îmbrăcate în nobila haină a modestiei, sunt însușiri care au caracterizat întreaga viață și activitate a profesorului, publicistului, muzeografului...”

Iată însă că ne aflăm în situația paradoxală că a apărut o binevenită monografie asupra vieții și activității distinsului cărturar maramureșean, nu însă și o ediție a scrierilor sale, a articolelor curajoase din perioada vremelnice ocupații horthyste a Transilvaniei, a seriei sale de articole despre *Dor și jale*, *Doina*, *Dorul și pribegia*, *Dorul și codrul*, *Dorul și libertatea*, a articolelor sale despre poezii țărani Ion Hotico-Herenta și Brândău Dumitru, ambele apărute în *Graiul Maramureșului*, precum și a multor alora. Poate că Pamfil Bilțiu va alcătui și această necesară ediție. Este cel mai abilitat pentru această necesară restituire.